

Glasgroenten: van efficiëntie naar waarde



Inhoudsopgave

Glasgroenten: van efficiëntie naar waarde 3

Glashelder Door Arnold Mulder 9

Sectorinformatie 10

**Interview:
De paprika's van Rainbow Growers Group
zitten er warmpjes bij** 13

**Hogere kosten zorgen voor druk op marge
en inkomen ondernemer** 16

Colofon 19



Glasgroenten: van efficiëntie naar waarde

De afgelopen decennia heeft de glastuinbouw geïnvesteerd in efficiëntie en leveringszekerheid. De kilo's per vierkante meter zijn nergens zo hoog en zo zeker als in Nederland. Deze efficiëntieslag is goed geweest voor de concurrentiepositie van de tuinders. Om de sterke positie te behouden moet de sector de volgende slag maken naar een meer duurzame en transparante productie en naar meer aandacht voor goed werkgeverschap en kwalitatieve productkenmerken als smaak en nutriënten. Het echte verhaal laten zien wordt steeds belangrijker.

De Nederlandse glasgroentesector is zeer efficiënt. Niet alleen is het de sector in de afgelopen tien jaar gelukt om per vierkante meter steeds meer tomaten, paprika's, aubergines en komkommers te produceren, dit wordt ook nog eens gedaan met minder energie per vierkante meter, minder pesticiden en minder water. Dit maakt dat Nederlandse glasgroentebedrijven ondanks relatief hogere arbeids- en kapitaalkosten een sterke positie hebben in de West-Europese markt voor vruchtgroenten. Hoewel Marokko terrein wint op de exportmarkt, is Nederland nog altijd een sterke exporteur van onder meer tomaten naar Europese Unie landen.

Voor de toekomstbestendigheid van de glasgroentesector zijn drie factoren van cruciaal belang:

1. Meer nadruk op de bijdrage aan gezonde voeding middels voedzame nutriënten
2. Verbeteren arbeidsomstandigheden en duurzaamheid van productie
3. Vervangen van fossiele grondstoffen door plantaardige grondstoffen

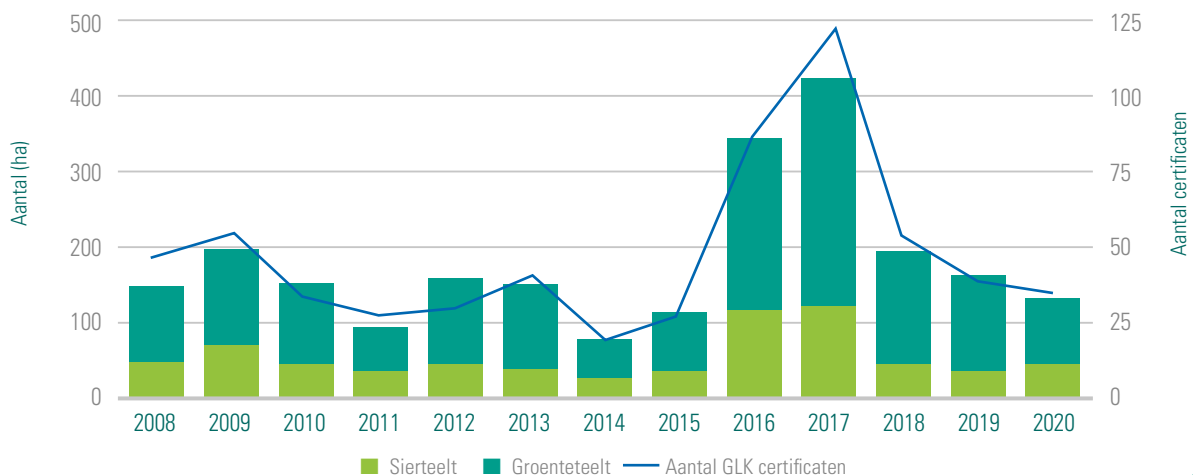
Waar andere landbouwsectoren, zoals de veehouderij, onder een maatschappelijk vergrootglas liggen als het gaat om dierenwelzijn, stikstofemissie en biodiversiteit, heeft de glasgroentesector de laatste jaren meer in de schaduw kunnen opereren. Door onder andere de corona- en de energiecrisis komt daar verandering in, zo verwacht ABN AMRO. De samenleving is zich in toenemende mate bewust dat de glasgroentesector nog steeds erg afhankelijk is van fossiele energie en de inzet van goedkoop personeel uit het buitenland.

De sector heeft weliswaar al veel geïnvesteerd om minder afhankelijk te worden van aardgas en laagbetaalde arbeid, maar het is nog niet voldoende geweest. Dit kan ertoe leiden dat ook de glasgroentesector onder het vergrootglas van politiek en publiek komt en wordt geconfronteerd met extra regelgeving of een afnemende vraag. De sector ontkomt er daarom niet aan om meer te investeren in alternatieve energiebronnen en robotisering om de afhankelijkheid van 'ouderwetse' hulpbronnen te verkleinen. Dit zal er ook voor zorgen dat jonge mensen nog meer geïnteresseerd worden om in deze data-gedreven, hightech sector te gaan werken.



Zoals gezegd heeft de sector niet stil gezeten. De sector heeft de afgelopen jaren al veel geïnvesteerd in verdere verduurzaming en optimalisering van de productie. Een deel daarvan betreft duurzame investeringen in bijvoorbeeld aardwarmte en Groen Label Kassen (GLK). De hierbij behorende certificering vereist dat tuinbouwkassen hun milieubelasting verlagen.

GLK Certificaten



Het aantal toegekende GLK certificaten in Nederland en het areaal ervan tot 2020. ©Groen Label Kas

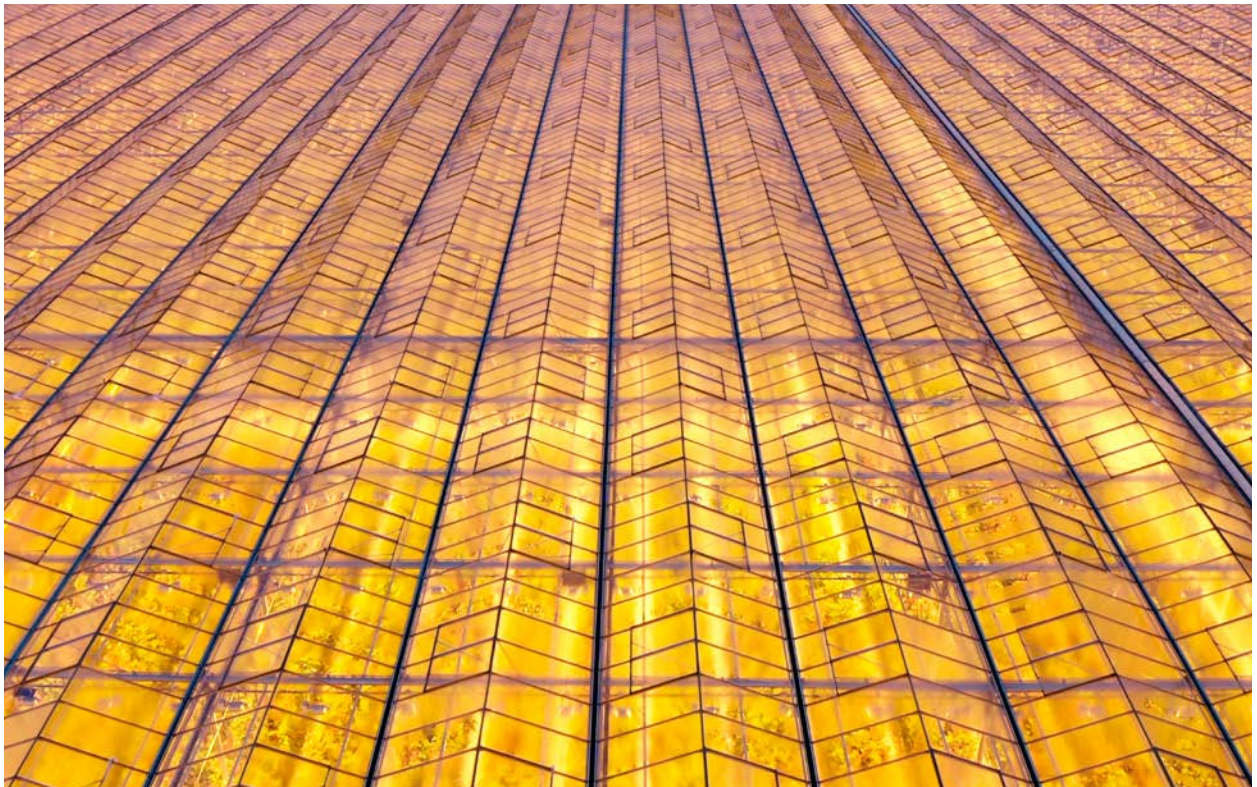
Bron: SMK

Het aantal GLK-certificaten nam vooral flink toe in 2016 en 2017 door inhaal investeringen na de financiële crisis. Met de enorme dip in 2018 is het aantal certificaten weer op het oude niveau gekomen. Gemiddeld komt er ieder jaar zo'n 160 hectare groenlabel kassen bij met een gemiddelde omvang van 4 hectare. In de nieuwe Groenlabel Kas regeling ([GLK15](#)) is het ambitieniveau voor verduurzaming weer aangescherpt. Tuinbouwkassen die (blijven) voldoen aan de eisen van het Groen Label Kas kunnen deelnemen aan de overheidsregelingen MIA en Vamil en de voordelige financiering via de Groenbank. Ook kan men met een GLK-certificaat in aanmerking komen voor een BL Plus lening onder het Borgstellingskrediet voor de Landbouw.

In 2020 nam het aantal GLK-certificaten licht af. De teruglopende inkomsten als gevolg van coronamaatregelen zijn een oorzaak voor de lagere investeringen. De hogere gasprijzen van dit moment zorgen voor onzekerheid en kunnen daarnaast zorgen voor nieuwe druk op het inkomen of het aanspreken van de buffers. Voor 2022 worden de eisen aan de certificaten bovendien herzien. Toch zal de komende jaren de stimulans om te investeren in duurzamere oplossingen groot zijn. Niet alleen vanwege de klaarblijkelijke volatiliteit van de gasprijzen, maar eveneens om de gevolgen te beperken van de te verwachten strengere eisen aan CO₂-emissie.

Glastuinbouw Nederland heeft zich het volgende doel gesteld: "In 2030 telen we in de kassen gezonde, weerbare groenten, bloemen en planten in een (biologisch) ecosysteem, nagenoeg zonder residu en emissie van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu." Hiervoor is nodig dat ondernemers werken aan gezonde en weerbare gewassen met een hoge biodiversiteit in en om de kas middels een duurzame productie, waarbij een circulaire kas als ecosysteem wordt beschouwd. Voorwaarde is dat door veredeling resistente en weerbare gewassen beschikbaar komen en dat technologische innovaties dit ecosysteem kunnen ondersteunen. Met Integrated Pest Management (IPM) wordt het gebruik van chemicaliën beperkt, maar er dienen wel voldoende middelen beschikbaar te blijven om in te kunnen grijpen als er onverwacht toch een plaag of ziekte komt. De sector gebruikt al veel biologische en natuurlijke bestrijders, dit zou beter uitgedragen kunnen worden. Met de [ambitie](#) om in 2040 klimaat neutraal te telen zet de glastuinbouwsector een duidelijke stip op de horizon. De randvoorwaarden, op het gebied van beschikbaarheid van duurzame warmte, elektriciteit, externe CO₂, verruiming van fiscale ondersteuning zijn minstens zo hoog als de ambities. Dit vergt inspanningen van tuinders en overheid.





Het gebruik van fossiele energie is in de glastuinbouw een belangrijk aandachtspunt. In het kader van de klimaatdoelen zal dit fors gereduceerd moeten worden. Er wordt al volop geïnvesteerd in alternatieve bronnen zoals aardwarmte en restwarmte vanuit de industrie en afvalverwerking. En de verwachting is dat via het 'Fit for 55'-programma van de Europese Unie (EU) niet alleen de grote maar ook de kleine tuinbouwbedrijven in een CO₂-reductieprogramma gaan meedraaien. ABN AMRO verwacht een flinke toename van de investeringen in duurzamere oplossingen de komende jaren.

In het coalitieakkoord 2021-2025 "Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst" wordt de glastuinbouw geroemd als koploper in energiezuinige en circulaire productie van hoogwaardige producten. De coalitie stelt dat de glastuinbouwsector op termijn zelfs CO₂-positief kan worden. De coalitie gaat deze transitie stimuleren en zijn van plan randvoorwaarden te creëren om de glastuinbouw verder te verduurzamen om de koppositie te behouden. Dit gebeurt onder andere door het stimuleren van het aanbod van hernieuwbare energiebronnen en door in te zetten op extra wind op zee, zon-op-dak, aardwarmte, groen gas en aquathermie. Hiervoor wordt wel, vanaf 2025, de inputvrijstelling van gas in de WKK afgebouwd en het verlaagd tarief op energiebelasting voor ketelgas afgebouwd.

De reductie van CO₂-emissie is centraal komen te staan in het energiebeleid van de glastuinbouw. Uit de Energie-monitor glastuinbouw blijkt dat in de achterliggende decennium de CO₂-emissie van de glastuinbouw substantieel is gedaald. In 2014 lag de CO₂-emissie al onder de CO₂-emissieruimte c.q. -doelstelling voor 2020. De daling is vooral veroorzaakt door twee externe factoren: krimp van het areaal en vermindering van de inkoop van elektriciteit. Daarnaast zijn ook andere factoren van invloed, zoals toename van het gebruik van duurzame energie en vermindering van het energiegebruik per vierkante meter kas.

De glastuinbouwsector speelt ook een belangrijke rol bij de stabiliteit van het Nederlandse elektriciteitsnet door inzet van WKK's en inschakeling van gewasbelichting als er teveel elektriciteit wordt geproduceerd door windmolens en zonnepanelen. Daarnaast wekken veel bedrijven duurzame energie op met zonnepanelen, Warmte-Koude Opslag en aardwarmte.

Het Fit for 55-pakket vraagt in heel Europa een hoger tempo van verduurzaming en zorgt voor een meer gelijk Europees speelveld. Het pakket vormt een samenhangend bouwwerk, waarin wijzigingen worden voorgesteld voor vrijwel alle voor het klimaatbeleid relevante aspecten. De herzieningen omvatten de richtlijn voor het Europese emissiehandelssysteem (ETS), de verordening die de opgave voor emissiereductie over de EU-lidstaten verdeelt (ESR) en de verordening inzake landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw (LULUCF). De voorgestelde opname van mobiliteit en gebouwde omgeving in het ETS lijkt geen implicaties te hebben voor het gebruik van fossiele energie in de landbouw, omdat landbouwwerktuigen en glastuinbouw hiervan zijn uitgezonderd. De voorgestelde aanscherping van de ESR-doelstelling voor Nederland (-48 procent reductie ten opzichte van 2005) maakt extra emissiereducties nodig in de sectoren die niet onder het ETS vallen, zoals 95% van de glastuinbouw. Het feit dat de glastuinbouw niet specifiek in de Commissievoorstellen wordt behandeld, heeft voor Nederland meerdere gevolgen. Ook vrijwel alle emissies van de glastuinbouw vallen onder de nationale ESR-opgave. Dit betekent dat emissiereductie direct bijdraagt aan het nationale doel. Omdat er geen specifiek Europees beleid op wordt voorgesteld, betekent dit ook dat energiebesparing in de glastuinbouw volledig mee mag tellen voor de Nederlandse besparingsopgave. Toepassing van hernieuwbare energie in de glastuinbouw kan bijdragen aan het bindende nationale doel voor toepassing van hernieuwbare energie voor verwarming en koeling.

Maar de sector kan het niet alleen. Niet op alle locaties is aardwarmte en aansluiting op restwarmte mogelijk, dit vergt namelijk ook infrastructurele aanpassingen vanuit de overheid en energiebedrijven. Daarnaast zijn ook andere financieringsinstrumenten en verzekeringsconstructies nodig om de individuele risico's te beperken en investeringen mogelijk te maken.

Consument

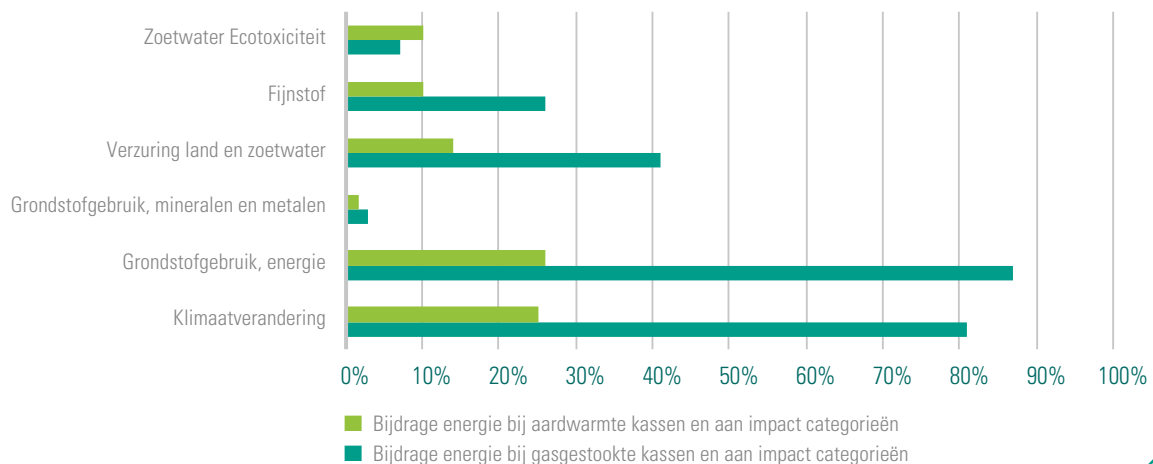
Verduurzaming zal op korte termijn tot hogere productiekosten leiden. Dit is alleen vol te houden als hiervoor vanuit de keten compensatie komt middels hogere prijzen of afzetgaranties. De verwachting is dat supermarkten meer duurzame producten gaan verkopen en hiervoor ook transparantie en verantwoording aan de consumenten gaat afleggen. Veel glasgroenteproducten, zoals tomaten, paprika's en komkommers liggen nu anoniem in de schappen en zijn uitwisselbaar voor iedere producent uit verschillende productielanden. Hierdoor is het voor consumenten moeilijk een keus te maken voor een meer duurzaam product. In het coalitie-akkoord wordt uitdrukken benoemd, dat de overheid samen met ketenpartijen en de Autoriteit Consument en Markt bindende afspraken maakt om de positie van de tuinder in de keten te versterken. Ze verwachten hiervoor een niet vrijblijvende bijdrage van banken, toeleveranciers, de verwerkende industrie en de retail.

Er zijn verschillende manieren om de mate van duurzaamheid transparant te maken. Dit kan door middel van keurmerken zoals On the way to Planet Proof en 'Beter voor' (Albert Heijn). Veel telers hebben zich inmiddels aangesloten bij het keurmerk On the way to Planet Proof. Het afgelopen jaar is het planet proof-areaal van glasgroenten met [24 procent toegenomen](#). Dit keurmerk vereist net als andere duurzame keurmerken aanpassing van de bedrijfsvoering en vergt extra kosten voor certificering. Deze kosten moeten natuurlijk terugverdiend worden in de keten via hogere prijzen of vaste leveringsafspraken. Beiden gebeurt nog onvoldoende hetgeen leidt tot margedruk voor telers.

De verwachting is dat duurzaamheid niet alleen via certificering gecommuniceerd gaat worden. De duurzaamheid van een product is ook te bepalen met een Levens Cyclus Analyse-berekening (LCA). Hierbij worden alle milieu aspecten mee gewogen om producten onderling vergelijkbaar te maken. Het wordt hiermee voor consumenten makkelijker om duurzame keuzes te maken. Het wordt dan mogelijk om de milieubelasting van het product kenbaar te maken op de kassabon. Via de PPS Hortifootprint proberen marktpartijen en de overheid voor deze methode een Europese standaard te verkrijgen. Harvest House heeft na een succesvolle pilot besloten om met alle leden van hun coöperatie een LCA-berekening te maken. Deze LCA brengt onder andere de impact in beeld op klimaatverandering, fijnstof, verzuring, landgebruik en het gebruik van hulpbronnen en energie. Dit kan op productniveau maar ook van het gehele bedrijf. Zo kan bijvoorbeeld aangetoond worden wat de impact is energieverbruik op klimaatverandering bij een kas die door gas gestookt wordt of bij een kas die op aardwarmte loopt.



Bijdrage energie aan klimaatverandering vele malen hoger bij gasgestookte kassen dan bij kassen op aardwarmte



Bron: Wageningen Universiteit

Op korte termijn zal de transparantie en traceerbaarheid van glasgroente verder worden ondersteund met technologie. Ook kan 'True Pricing' consumenten en retailers ondersteunen om inzicht te geven in de werkelijke kosten van een product. Deze transparantie werkt twee kanten op: producenten kunnen met afnemers afstemmen op welk milieu aspect van het product de verduurzaming kan worden ingezet en consumenten kunnen met hun aankopen aangeven wat zij de belangrijkste aandachtspunten vinden. Ondernemers in de glasgroentesector kunnen meewerken aan deze transparantie en laten zien wat verduurzamingsinspanningen toe leiden. Hiermee kunnen zij de band met retailers versterken en de uitwisselbaarheid verkleinen.

Arbeid

De Nederlandse tuinbouw is nog steeds afhankelijk van vele buitenlandse arbeidskrachten om vooral de oogstwerkzaamheden goed te kunnen organiseren. Jaarlijks wordt er gebruik gemaakt van zo'n 200.000 werknemers. De coronacrisis heeft duidelijk gemaakt dat het niet vanzelfsprekend is dat deze arbeidskrachten beschikbaar zijn. Naast de reisbeperkingen en angst voor besmetting heeft ook de economische situatie in het thuisland gevolgen voor het aantal beschikbare mensen. De kosten voor arbeid lopen bovendien al jaren langzaam op.

Naast goede werkomstandigheden en leefbaar loon worden secundaire zaken belangrijker, zoals huisvesting, vervoer, opleiding, doorgroeiemogelijkheden en goede communicatie. Er komen steeds meer knelpunten met betrekking tot de huisvesting van buitenlandse arbeidskrachten. Daarnaast spelen aspecten als overlast een rol. In overleg met gemeenten wordt gekeken naar mogelijke oplossingen. Goed werkgeverschap zorgt voor loyaliteit van medewerkers. Het blijft belangrijk dat opgeleide mensen terug komen en een stabiele voorziening aan arbeid ontstaat. In het coalitieakkoord is ook aandacht voor de noodzaak van arbeidsmigranten, maar ook voor de sociale aspecten. Zo komt er meer structuur in arbeidsmigratie en zal de overheid – om misstanden bij arbeidsmigratie tegen te gaan – de aanbevelingen uit het rapport van Aanjaagteam Bescherming Arbeidsmigranten (Commissie Roemer) uitvoeren. Dit om uitbuiting van werknemers tegen te gaan, slechte huisvesting aan te pakken, en oneerlijke concurrentie en verdringing op de arbeidsmarkt te voorkomen.

Naast de inzet van buitenlandse arbeidskrachten, kijkt de sector ook meer naar robotisering van oogst en teelt-handelingen. Langzamerhand worden nieuwe apparaten geïntroduceerd en getest in de praktijk. De verwachtingen zijn hoog en deze innovaties trekken veel aandacht van kapitaalkrachtige investeerders. Ieder jaar publiceert Agfunder een overzicht van deze investeringen. Het valt op dat de totale investeringen jaarlijks groeien en dat de volumes per innovatie groter worden. De verwachting is dat binnen vijf jaar goede oogstrobots beschikbaar zijn voor de oogst van fruit, tomaten, paprika's en komkommers.



Gezondheid en reststromen

De voedingstuinbouw heeft het tij mee. De aandacht voor gezonde voeding is door de coronacrisis beter op het netvlies gekomen van consumenten en de overheid. De aandacht voor plantaardige voeding helpt mee om de verkoop te stimuleren. In het algemeen wordt aangenomen dat de consumptie van groenten en fruit voordelen heeft voor de gezondheid van mensen. Niet voor niets stimuleert het Voedingscentrum deze consumptie en hebben ze een prominente plaats in de schijf van vijf. Vanuit de politiek wordt vaker een beroep gedaan op bijvoorbeeld het stimuleren van de consumptie van groente en fruit in bedrijfskantines.

Het wordt voor de glasgroentesector belangrijker om zich verder te richten op de inhoudsstoffen en nutriënten. Naast de veredeling om de productie en smaak verder te optimaliseren en planten vrij te waren van virussen, is het noodzaak om ook de aanwezige nutriënten op peil te houden of te verbeteren. Het is denkbaar dat in de toekomst de duurzaamheid van producten niet meer wordt afgewogen als verhouding tot een kilo product. Het is zuiverder om de duurzaamheid af te wegen in verhouding tot de bijdrage van het product aan een gezond voedingspatroon, de aanwezige nutriënten. Als een product uit een dieet wordt vervangen, zal een ander product of groep producten wel de juiste nutriënten moeten bevatten om dit op te kunnen vangen. Veredeling om planten resistent te maken tegen virussen is momenteel een zeer actueel thema door het oprukkende tomatenvirus.

Veredeling kan ook een grote rol spelen om de waarde van reststromen uit de glasgroentesector te verhogen. Een voorbeeld is ervoor te zorgen dat de vezels in de plantenstelen beter geschikt zijn voor verschillende toepassingen in de 'biobased economy'. Door de afbouw van op fossiele materialen gebaseerde producten zullen meer plant based toepassingen vereist worden als vervanging voor verpakking, kleding, isolatie en bouwmaterialen. Hiermee wordt direct ook CO₂ opgeslagen en verbetert de duurzaamheid van de gehele productie.



Arnold Mulder - Sectorbanker Energie bij ABN AMRO

Glashelder

Steeds meer bedrijven betalen voor de CO₂ die ze uitstoten. In de industrie, energie en de luchtvaart doen ze dit al langer. Als het aan de Europese Commissie ligt, krijgt dit nu navolging voor transporteurs, bouwers en maritieme bedrijven. Opmerkelijk genoeg ontspringt de glastuinbouw als een van de weinige de dans. Desondanks kunnen de grootverbruikers in deze sector niet gerust zijn, want waarschijnlijk krijgen ze via een andere route alsnog de rekening.



Onlangs ontvouwde de Europese Commissie het 'Fit for 55'-pakket om tempo te maken bij het halen van de Parijse klimaatdoelen voor 2050. Om op het juiste spoor te blijven moet de emissie van broeikasgassen in Europese lidstaten al in 2030 gemiddeld 55 procent lager liggen dan in 1990. Het Planbureau voor de Leefomgeving berekende dat Nederland hiervoor 15 miljoen ton CO₂ extra moet reduceren, bovenop de plannen die de regering eerder vastlegde in het eigen Klimaatakkoord.

Hoewel directe beprijzing van de CO₂-uitstoot in de glastuinbouw niet in de Europese plannen voorkomt, is het aannemelijk dat aardgas veel duurder wordt. In dat geval moet de glastuinbouw zich stevig achter de oren krabben. De sector draait nog bijna volledig op aardgas en behoort tot de absolute grootverbruikers: de glastuinbouw is goed voor 7 procent van het totale gebruik van aardgas in Nederland.

Eurocommissaris Frans Timmermans wil met zijn 'Fit for 55' namelijk tevens afdwingen dat energiebelastingen in alle Europese lidstaten progressief worden. Wie in de toekomst meer gebruikt, betaalt een hoger tarief. Nu hanteert Nederland nog een systematiek waarbij juist huishoudens per kuub aardgas meer belasting betalen dan grootverbruikers. Het is vervolgens aan de Nederlandse regering of het aardgas voor huishoudens veel goedkoper maakt en zo progressiviteit af te dwingen, of dat aardgas voor grootverbruikers duurder wordt. Nu het tarief voor huishoudens juist nog vorig jaar is verhoogd om verduurzaming in de gebouwde omgeving te stimuleren, ligt de eerste optie niet voor de hand.

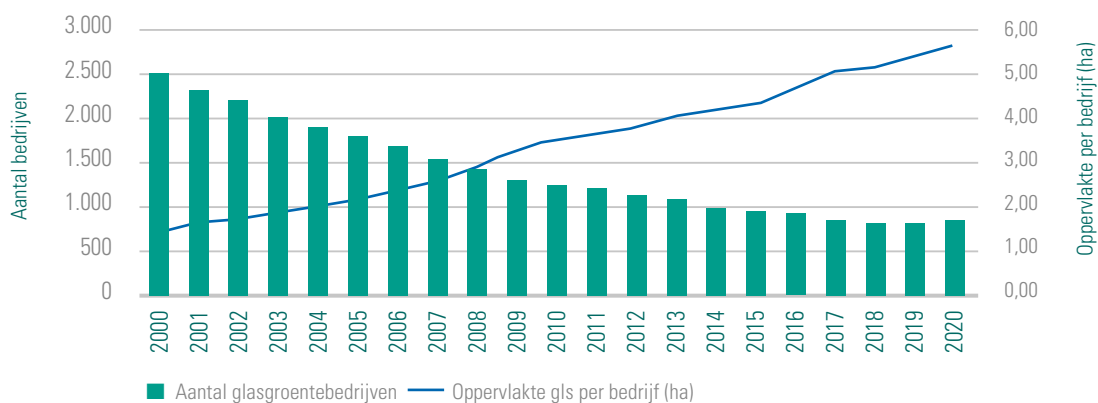
Over de Europese plannen van Timmermans zal naar verwachting nog stevig onderhandeld worden, zodat het nog even duurt voor duidelijk is dat progressieve energiebelastingen de eindstreep heeft gehaald. Zo niet, dan zullen er vast andere maatregelen komen, zoals wellicht alsnog een CO₂-beprijzing voor de glastuinbouw. Er zijn meer wegen die naar Rome leiden, en naar Brussel.

Sectorinformatie

Schaalvergroting zet door met stabiliserend aantal bedrijven

Het gemiddelde glasgroentebedrijf blijft in omvang toenemen. Was de gemiddelde oppervlakte glas begin van deze eeuw nog ongeveer 1,5 hectare, inmiddels is dat bijna verviervoudigd. Het aantal glasgroentebedrijven is, na een halvering tussen 2000 en 2010, gedaald tot ongeveer 850. In de afgelopen jaren is dit aantal redelijk stabiel gebleven.

Aantal glasgroentebedrijven stabiliseert

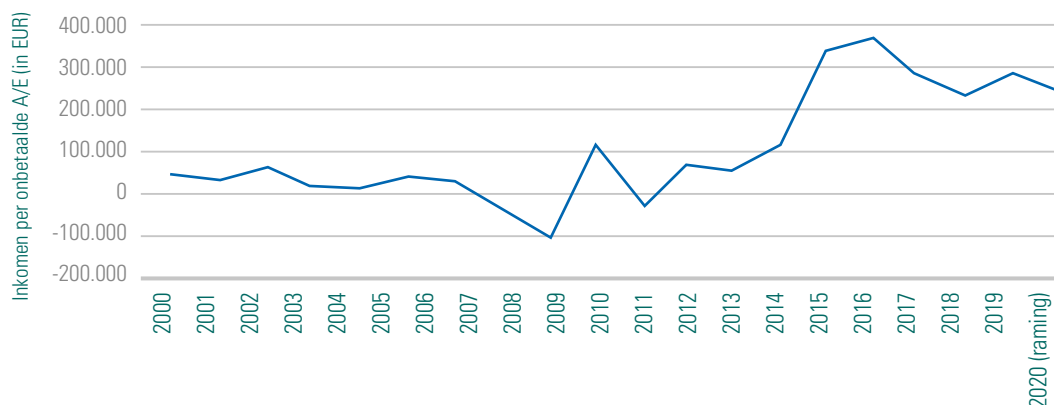


Bron: Wageningen Universiteit

Inkomen ondernemers zeer ruim

In 2020 is het gemiddelde inkomen uit bedrijf voor glasgroentebedrijven afgenomen naar een kleine 250.000 euro per onbetaalde arbeidsjaareenheid (oaje). Dit is daling van 14 procent ten opzichte van 2019. Door de coronacrisis is het inkomen nog sterker afhankelijk van het type product en de afzetmarkt waar het bedrijf zich op richt. De spreiding tussen bedrijven is groot en is afgelopen jaren ook groter geworden. Gemiddeld genomen is vanaf 2015 het inkomen in de glasgroenteteelt echter fors verbeterd. De sector heeft de afgelopen decennia een enorme professionaliseringslag gemaakt. Zo is de structuur van de sector verbeterd door de opzet van producentenorganisaties. Tevens is de grip op de klantrelatie en prijsvorming, door zowel verticale als horizontale samenwerking, versterkt. Mede door de lage gasprijzen kon het gemiddelde inkomen zich goed ontwikkelen.

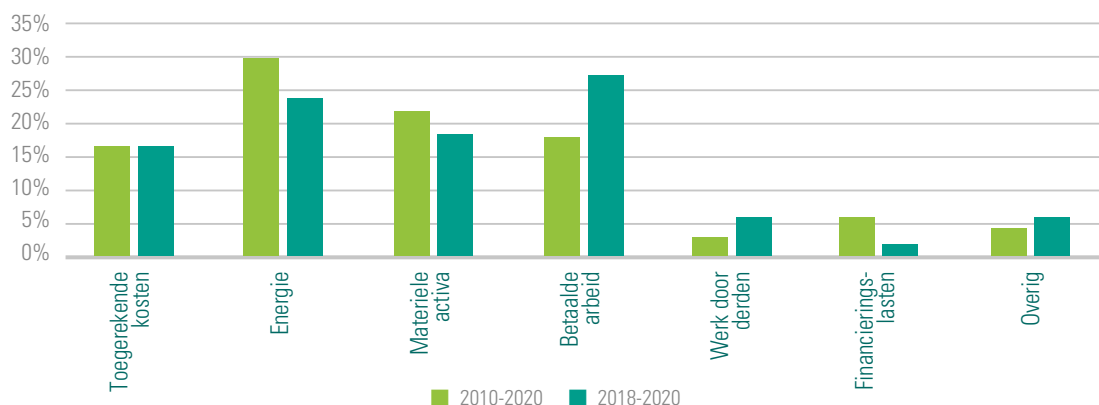
Inkomensontwikkeling glasgroentebedrijf



Kostenverhouding verschuift

De factor arbeid is een steeds belangrijker element in het kostenplaatje van de glasgroenteteler geworden. In vergelijking met tien jaar geleden is het aandeel betaalde arbeid (arbeidskosten van vaste krachten en uitzendwerk) in de totale kosten gestegen van 18 naar 27 procent. Anderzijds nam het aandeel energiekosten af van 30 naar 24 procent. Ook kosten van materiële activa (voornamelijk afschrijving en onderhoud) zijn naar verhouding afgenomen.

Arbeidskosten steeds meer bepalende factor

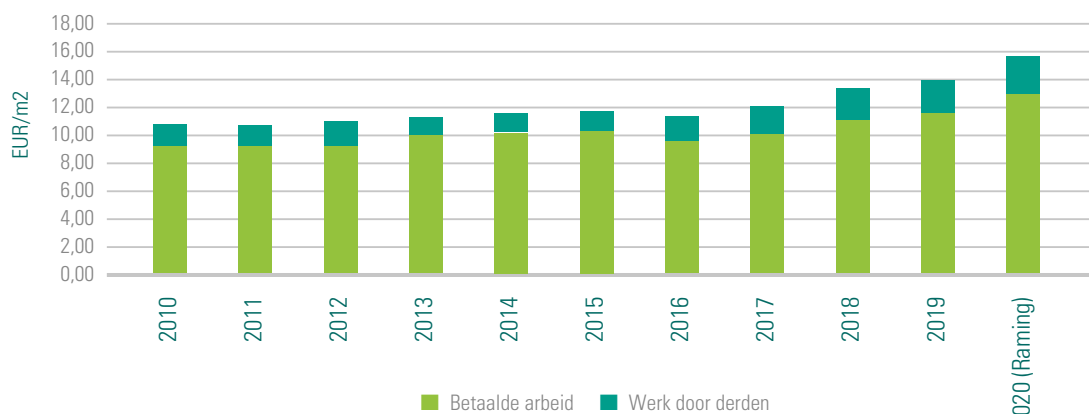


Bron: Agrimatie – Wageningen UR

Stijging arbeidskosten door hoger loon en krapte

Zoals al genoemd is arbeid is een belangrijke kostenpost op glasgroentebedrijven. Afgelopen jaren zijn deze kosten gestaag toegenomen. Deels is dit toe te schrijven aan de stijgende cao-lonen. In het afgelopen jaar kwamen daar, vanwege de coronacrisis en de beperkte beschikbaarheid van personeel, ook kosten voor het vervoer en het werven van medewerkers bij. Ook stegen de kosten van werk door loonwerkers die vaak voor specifieke klussen uitvoeren.

Arbeidskosten glasgroenteteelt per m2



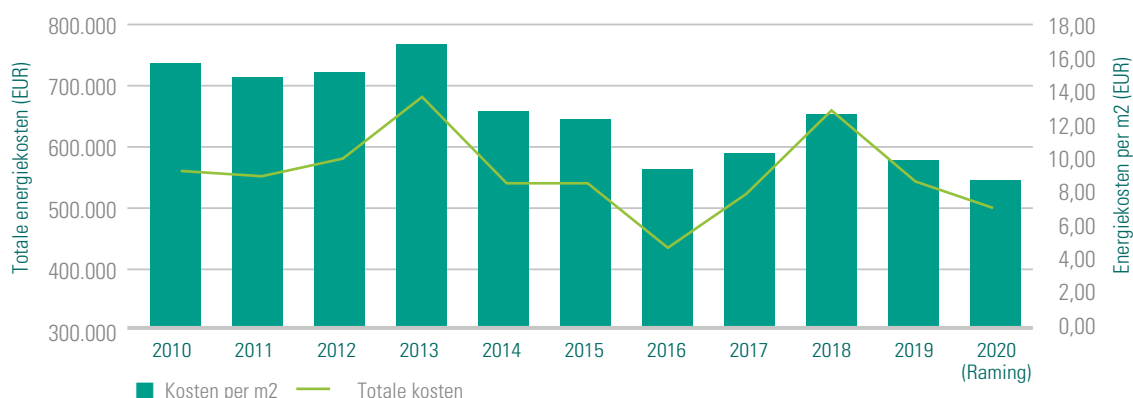
Bron: Agrimatie – Wageningen UR



Energiekosten voor 2022 een grote uitdaging

De energiekosten van glasgroentebedrijven zijn doorgaans sterk gerelateerd aan de marktprijzen voor gas en elektra en laten daardoor over een langere perioden grote variatie zien. Zowel pieken in de marktprijzen (2012/2013) als dalen (2016/2017) zijn goed terug te zien in de hoogte van de energiekosten van glasgroentebedrijven. Over de lange termijn is wel een trendmatige daling van de energiekosten per vierkante meter waar te nemen. Afhankelijk van hoe het energiemanagement van bedrijven is ingericht (wel of geen WKK, belichting, alternatieve warmtebronnen en contractduur van energie-inkoop) verschilt dit echter per bedrijf.

Energiekosten

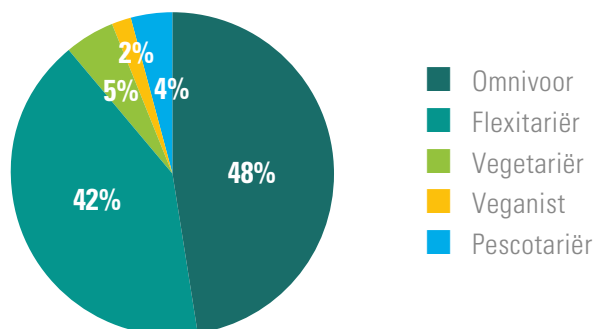


Bron: Agrimatie – Wageningen UR

Consumentenvoorkeur verschuift

Steeds meer Nederlanders vinden het belangrijk om minder dierlijke producten te eten en daarvoor in de plaats een meer plantaardig menu te kiezen. Uit een recent onderzoek van The Smart Protein Project onder consumenten uit tien Europese landen blijkt dat in 42 procent van de Nederlandse consumenten zich flexitariër noemt tegen een Europees gemiddelde van 30 procent. Verder houdt 7 procent van hen een voedingspatroon aan zonder vlees of dierlijke producten. De helft van de Nederlandse respondenten is het afgelopen half jaar minder vlees gaan eten. Dit komt tot uiting in het vervangen van producten met dierlijke eiwitten als vlees, zuivel en vis voor plantaardige vleesalternatieven, plantaardige zuivel of het meer eten van groente en fruit. De keuze wordt mede bepaald door factoren als smaak, gezondheid en versheid.

Merendeel Nederlanders eet al vaker of volledig plantaardig



Bron: The Smart Protein project – november 2021





Interview

De paprika's van Rainbow Growers Group zitten er warmpjes bij

Financieel directeur Arco Vreugdenhil over glastuinbouw en energievoorziening:

“Het flexibel kunnen schakelen tussen energiebronnen is voor alle partijen lucratief.”

Rainbow Growers Group is een samenwerkingsverband van verschillende paprikateelt bedrijven uit Noord en Zuid Holland. Samen hebben ze 8 kwekerijen, 2 sorteer locaties en meer dan 100 hectare aan kassen. Het bedrijf loopt voorop als het gaat om innovatie in energievoorziening, een cruciale factor voor de glastuinbouw.

Arco Vreugdenhil voert samen met vier collega's de directie. Hij zelf is financieel directeur.

“Ik begon als paprikaplukker bij Patrick Grootscholten,” lacht hij, “Zo verdiende ik als scholier een centje bij. Patrick is nu de operationeel directeur van Rainbow Growers. Toen ik later aan de Erasmus Universiteit bedrijfskunde ging studeren, bleef ik bij hem komen en me voor zijn bedrijf inzetten. Na mijn studie heb ik een tijdje in de accountancy gewerkt, voor een internationaal bedrijf. In 2005 kon Patrick, samen met John en Daaf, grond kopen. Ze wilden een grootschalig glastuinbouwproject opzetten. Patrick vroeg of ik daarvoor de financiële man wilde worden en op 1 juni 2007 ben ik begonnen. We hebben meteen op groei ingezet.”

Crisis

Het was de tijd dat de paprika als bijzonder gezonde groente in opkomst was. De paprika komt bovendien terug in veel wereldrecepten, die toen steeds meer in de mode kwamen.

“Ik vind het een mooi product,” zegt Arco, “Het geeft me een goed gevoel bij te dragen aan het produceren van gezond voedsel. Daarnaast geloof ik in de kracht van samenwerking: het bundelen van talenten, ideeën en geld levert veel op.”

Arco heeft echter niet alleen rozengeur en maneschijn meegemaakt. De crisisjaren van 2009 tot 2012 waren bijvoorbeeld een lastige tijd.



“Maar je leert wel ondernemen,” aldus Arco, “Als je daarnaast ook nog wat geluk hebt, kom je er wel door. Wat mij toen vooral duidelijk werd, was onze afhankelijkheid van de energiemarkt. Dat pakte heel nadelig uit. Daarnaast begon de publieke opinie zich tegen het gebruik van fossiele brandstoffen te keren. Als ondernemer heb je daar ook rekening mee te houden. Kortom: het moest anders.”

Aardwarmte

De kassen werden, zoals gebruikelijk in de glastuinbouw, aanvankelijk alleen verwarmd met zogenaamde wkk's (warmte kracht installaties). In een wkk wordt aardgas omgezet in elektriciteit, warmte en CO₂. CO₂ is een nuttig bijproduct, omdat de planten het benutten voor hun groei.

Arco en zijn collega's besloten rond 2012 de risico's rond energievoorziening te spreiden en te investeren in aardwarmte (geothermie). Er waren goede subsidiemogelijkheden, maar toch was het een grote investering, die desondanks vooral te doen was door de schaal van de Rainbow Growers Group en de samenwerking van Kwekerij Wieringermeer met ECW Energy.

“We gebruiken aardwarmte nu voor de basislast en stoken bij met wkk 's,” vertelt Arco.

Rond 2018 zag Arco kans nog een alternatieve energiebron aan te boren. Toen kwam er een voor 12 jaar gegarandeerde exploitatie subsidieregeling voor biomassa (houtsnippen). Arco: “Onze buurman is Peter Mul boomverzorging. Hij snoeit bomen voor onder andere gemeenten in de buurt. Deze takken verwerkt hij tot snippers en die gaan onze houtkachels in. Dus de biomassa die wij gebruiken, komt grotendeels uit de regio.”

Door de houtkachels kon het gebruik van de wkk's in de winter nog meer teruggedrongen worden.

E-boiler

Toch staat er alweer een nieuw project op stapel: energie uitwisseling.

“Het aanbod van zonne-energie en vooral windenergie wordt steeds groter,” legt Arco uit, “Maar het weer is veranderlijk en daarom is flexibiliteit belangrijk. Mijn idee is nu, om onze wkk's aan Tennet te verhuren bij een stroomtekort. Op dagen met stroom overschotten kunnen wij deze energie afnemen voor e-boilers en de electra omzetten in warmte, die weer wordt opgeslagen in onze warmtebuffers. Daar heb ik net SDE subsidie voor gekregen. Een e-boiler is een soort waterkoker. Met het energie-overschot kunnen we water verhitten en vervolgens onze kassen verwarmen.

Er moet in dit scenario nog wel iets wijzigen aan de transporttarieven van elektra. Deze zijn nu gerelateerd aan het piekverbruik en dit moet meer flexibel worden. Wanneer er elektra overschotten zijn, en je zet dan een elektro piek, moet je daar niet op afgerekend worden. Ik zie grote kansen: tuinders zouden meer met energiebedrijven samen kunnen werken. Ze hebben tenslotte allemaal dikke kabels en grote warmtebuffers! We kunnen samen een goed systeem opzetten. Het flexibel kunnen schakelen tussen energiebronnen is tenslotte voor alle partijen lucratief.”

CO₂

Op de vraag welke nadelen er aan deze ontwikkelingen kleven, antwoordt Arco:

“Doordat we de wkk's veel minder gebruiken, hebben we nu soms niet genoeg CO₂ voor onze planten. Als de ramen openstaan, halen ze die natuurlijk wel uit de lucht, maar bij koud weer kan dat niet. Daar moeten we nog iets op bedenken. Momenteel worden CO₂ overschotten in de grond opgeslagen. Het zou veel nuttiger zijn deze aan de glastuinbouw ter beschikking te stellen. Ook daar moeten we snel over in gesprek.”



‘De glasgroentesector heeft een steuntje in de rug gekregen van Sir David Attenborough. In de netflix film “A Life on Our Planet”, vertelt hij een aangrijpend verhaal over de afnemende biodiversiteit in veel regio’s in de wereld. Hij presenteerde echter ook een deel van de oplossing door de Nederlandse glasgroenteteelt naar voren te schuiven als hoog productief, innovatief en landgebruik besparend. Dat is natuurlijk een mooi compliment op een internationaal podium. Er is ook veel voor geïnvesteerd en geïnnoveerd om de impact op het milieu te verlagen. Daarnaast is de productiviteit aanzienlijk verhoogd met meer diverse producten en aandacht voor gezondheid, vorm, kleur en smaak.’

Marco van Schie
Sectorspecialist Voedingstuinbouw ABN AMRO





Hogere kosten zorgen voor druk op marge en inkomen ondernemer

Hogere kosten als gevolg van gestegen gasprijzen, verduurzamingseisen en arbeidstekort zorgt voor druk op het inkomen van glastuinbouwers. Het doorberekenen van de hogere kosten is vanwege grote concurrentie lastig, maar Nederlandse ondernemers slagen hier deels wel in.

De lage gasvoorraden aan de vooravond van de winter zorgen voor hogere gas- en elektriciteitsprijzen. Zodra de winter achter de rug is, verwacht ABN AMRO dat de prijzen dalen, maar normalisering van de prijzen zal naar verwachting pas na 2023 plaatsvinden. Voor de elektriciteitsprijzen verwacht ABN AMRO een vergelijkbaar patroon. Een daling zodra de winter achter de rug is, maar nog wel een blijvend hoog niveau dankzij de hoge kolen- en gasprijs.

De hogere prijzen waren direct merkbaar in de glastuinbouw. Volgens cijfers van de Wageningen Universiteit is een gemiddeld glasgroentebedrijf circa 550.000 euro per jaar kwijt aan energiekosten. Het grootste deel hiervan – circa 70 procent – is bestemd voor de kosten aan gasverbruik. Dit betekent dat 24 procent van de totale kosten naar de energierekening gaat.

Hoewel de hogere prijzen direct merkbaar waren, blijkt uit onderzoek van ABN AMRO dat het merendeel van de bedrijven op korte termijn hun hoofd boven water kunnen houden. ABN AMRO schat in dat op korte termijn ongeveer een tiende van de glastuinbouwbedrijven bij de bank aan zal kloppen als gevolg van de flink gestegen gas- en elektriciteitsprijzen.

Dat de grote meerderheid op korte termijn uit de problemen blijft, komt doordat deze bedrijven zich hebben ingedekt voor prijs-volatiliteit, voldoende buffers hebben opgebouwd, geïnvesteerd hebben in duurzame oplossingen, hun teeltstrategie aanpassen of de hogere prijs deels kunnen doorberekenen aan de afnemers.

Indekken en buffers

Naar schatting van ABN AMRO heeft ongeveer twee derde van de glastuinbouwbedrijven de energievraag voldoende vastgezet om niet in de problemen te komen. De mate waarin bedrijven hun energieprijzen vooraf hebben ingekocht varieert enorm. Een groot deel van de bedrijven heeft meer dan 75 procent van de energievraag vooruit ingekocht. De bedrijven die slechts de helft of minder hebben vastgezet zijn bedrijven die potentieel in de problemen kunnen komen. Zij zijn overgeleverd aan het variabele tarief dat momenteel zo'n vijf keer hoger is dan in 2020.

Of bedrijven daadwerkelijk in problemen komen heeft ook te maken met de buffers die zij in voorgaande jaren hebben opgebouwd. Glasgroentetelers zijn vaak zeer professionele ondernemers die in de loop der jaren efficiënter zijn gaan werken door schaalvergroting en energiemanagement op de agenda hebben gezet.



Dit zorgt ervoor dat het inkomen jaar-op-jaar op een hoog niveau ligt. Dit hoge gemiddelde verbloemt wel dat er ook bedrijven tussen zitten met lage inkomens. De spreiding van het inkomen tussen de verschillende bedrijven is namelijk enorm. Volgens cijfers van Wageningen Economic Research is het inkomen van zo'n vijfde van de glastuinders in 2020 niet boven de 29.000 euro (per oaje) uitgekomen. Een stuk lager dus dan het gemiddelde van circa 250.000 euro.

Voor ondernemers met een laag inkomen is het lastig geweest om de afgelopen jaren buffers op te bouwen. Zij zullen dus ook eerder in de problemen komen bij de hogere energiekosten dit en volgend jaar. Deze bedrijven zullen wellicht hun teeltstrategie aanpassen. Dit betekent dat zij kassen leeg laten of besluiten hun belichtingsstrategie aan te passen, waardoor ze met minder energie toe kunnen. Daarmee komen de productie-volumes in de eerste helft van 2022 onder druk te staan.

Een andere reden waarom bedrijven niet in de problemen komen door de hogere gasprijs is omdat een aantal hun afhankelijkheid van gas verkleind hebben door te investeren in energie-efficiënte en duurzamere energie-oplossingen. In de Visie op de glasgroenteteelt hierboven is hier al uitgebreid op ingegaan.

Hogere prijzen

Om de hogere gasprijzen nu en de duurzaamheidsinvesteringen op termijn te kunnen terugverdienen, zal een hogere afzetprijs nodig zijn voor glasgroente. Of daar veel ruimte voor is, is de vraag. Zo ligt de prijs van Nederlandse tomaten momenteel zo'n 15 procent hoger dan het gemiddelde over de lange termijn. Ook in 2022 zullen de afzetprijzen hoog blijven, zo verwacht ABN AMRO. Niet alleen de energieprijzen staan uitzonderlijk hoog, ook de prijzen van kunstmest zijn fors gestegen, daarnaast is arbeid schaars.

ABN AMRO verwacht dat tuinders daardoor ook in 2022 op kosten letten en genoeg zullen nemen met een iets lagere oogst, bijvoorbeeld door CO₂ toediening in kassen te reduceren of minder te belichten. Het moeilijk beheersbare tomatenvirus, dat nu al een aantal jaar aan een opmars bezig is, zet verder druk op de volumes. De lagere volumes zorgen ervoor dat de prijzen voor glasgroente ook volgend jaar nog niet zullen dalen.



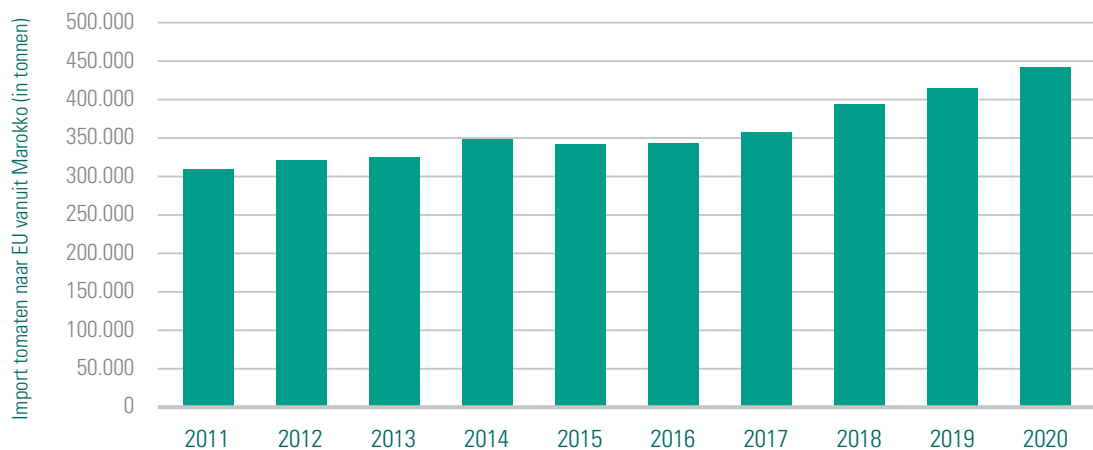
In de supermarkt kan deze hogere prijs voor consumenten deels gecompenseerd worden door een lager BTW tarief op groente. In het coalitie-akkoord werd duidelijk dat er een nul-tarief op groente en fruit komt, zoals ook door de Europese ministers van Financien al overeengekomen was.

Glastuinders met goede samenwerkingsverbanden lukt het om de prijzen deels door te rekenen. Die samenwerking is ook voor de afnemers cruciaal. Supermarkten zijn zich ervan bewust dat het belangrijk is om voldoende groente in het assortiment te hebben. Tomaten, paprika's en komkommers staan in de top tien van meest frequent geconsumeerde groente in zowel Duitsland als Nederland. Uit een consumentenonderzoek van ABN AMRO onder 1000 Duitse en 1000 Nederlandse consumenten blijkt dat een groot deel van de Nederlandse en Duitse consumenten minimaal drie keer in de week tomaten eten. Het is dan ook belangrijk voor de supermarkten om dit product in de schap te hebben liggen. De mate waarin Nederlandse ondernemers garantie kunnen leveren op smaak, hoeveelheid en kwaliteit is hoog. Vaak hoger dan ondernemers uit andere landen, omdat telers in Spanje afhankelijker zijn van het weer. Dit zorgt ervoor dat Nederlandse telers zowel in Nederland als in verschillende uitvoerlanden een streepje voor hebben op hun buitenlandse collega's.

Toch lukt het Nederlandse glastuinders niet om alle kosten door te berekenen en een deel zal hun buffers aan moeten spreken. Zoals hierboven in de Visie op glasgroente is besproken, is het verkrijgen van een hogere prijs niet altijd makkelijk. De concurrentie is hoog en het is lastig om onderscheidend te zijn in het schap. Een tomaat uit een Nederlandse kas is niet te onderscheiden van een tomaat uit bijvoorbeeld Marokko.

De goedkopere Marokkaanse tomaat krijgt dan ook veel vaker voet aan de grond in Nederland en belangrijke uitvoermarkten zoals Duitsland en het Verenigd Koninkrijk krijgen. Marokko investeert dan ook in productkwaliteit. De import vanuit Marokko naar EU-landen is de afgelopen vijf jaar met een derde toegenomen. De export vanuit Nederland naar de EU-landen is met 1 procent licht afgenomen. Nederland verliest dus terrein op de EU-exportmarkt aan Marokko. De grootste verliezers als het om marktaandeel gaat in de EU-tomatenexportmarkt zijn echter Spanje en Italië. Deze landen zijn respectievelijk een vijfde en de helft van de exportmarkt in de afgelopen vijf jaar kwijt geraakt. Dit neemt overigens niet weg dat zowel Spanje als Nederland nog steeds een stevig marktaandeel hebben.

EU landen importeren steeds meer tomaten uit Marokko



Bron: Eurostat

Ook naar Nederland is de import van de Marokkaanse tomaat toegenomen ten koste van de Spaanse en Italiaanse tomaat. De totale import van verse tomaten is, net als de import van paprika's en komkommers, licht afgenomen. ABN AMRO verwacht dat het Nederlandse product meer aandacht krijgt, waardoor de consumptie van niet in Nederland geteelde glasgroente zal afnemen. Uit consumentenonderzoek van ABN AMRO blijkt dat als het om voeding gaat Nederlanders het meeste vertrouwen hebben dat voedsel geproduceerd in Nederland gezond is en geproduceerd met oog voor mens, milieu en dier. Zoals in de visie al is aangegeven zal het in de toekomst belangrijker worden om de productiemethoden meer inzichtelijk te maken voor de consument om zo ook een betere prijs te kunnen rechtvaardigen.

Colofon

Auteurs

Jan de Ruyter, Sector Banker Plantaardige sectoren

jan.de.ruyter@nl.abnamro.com

06 - 13 57 92 46

Nadia Menkveld, Sectoreconoom Agrifood

nadia.menkveld@nl.abnamro.com

06 - 13 54 51 47

Martijn Leguijt, Analist Agrifood

martijn.leguijt@nl.abnamro.com

06 - 30 16 06 95

Eindredactie

Bendert Zevenbergen

Interview

Janna van de Meer Communicatie

Opmaak

Kollerie Reklame-advies & Promoties

Fotoverantwoording

Shutterstock

Disclaimer

De in deze publicatie neergelegde opvattingen zijn gebaseerd op door ABN AMRO betrouwbaar geachte gegevens en informatie, die op zorgvuldige wijze in onze analyses en prognoses zijn verwerkt. Noch ABN AMRO, noch functionarissen van de bank kunnen aansprakelijk worden gesteld voor in deze publicatie eventueel aanwezige onjuistheden. De weergegeven opvattingen en prognoses houden niet meer in dan onze eigen visie en kunnen zonder nadere aankondiging worden gewijzigd.

Naast een copyright is er sprake van een right to copy. Alleen door van elkaar te leren versnellen we de duurzame economie. Het gebruik van tekstdelen en/of cijfers is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Teksten afgesloten op 14 december 2021.



abnamro.nl

